OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto **Lausunto**
Julkisoikeus
LsN Lauri Koskentausta 17.10.2022

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä poliisilain muuttamiseksi (HE 151/2022 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausunnon esityksestä poliisilain muuttamiseksi (HE 151/2022 vp). Lausuntonaan oikeusministeriö esittää kunnioittavasti seuraavan.

Virka-avun maksullisuutta koskevasta sääntelyehdotuksesta
Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että jatkossa poliisin antama virka-apu olisi lähtökohtaisesti poliisilain 9 luvun 1 §:n 4 momentin mukaisesti maksullista, ellei laissa säädetä poikkeuksesta maksullisuuteen. Ehdotetun poliisilain 9 luvun 1 §:n 5 momentin mukaisesti ”Maksun suuruus määritetään siitä aiheutuvien kustannusten perusteella.” Esitykseen kuuluu ehdotus poliisilain 9 luvun 10 §:ssä olevan sisäministeriön asetuksenantovaltuuden muuttamisesta siten, että siihen lisättäisiin toimivalta antaa sisäministeriön asetuksella tarkempia säännöksiä maksusta, joka peritään virka-avun pyytäjältä.

Poliisilain 9 luvun 10 §:ää koskevasta muutosehdotuksesta ei ilmene yksiselitteisesti, mikä on sisäministeriön harkintamarginaali virka-avun pyytäjältä perittävästä maksusta säätämisessä. Hallituksen esityksen sivulla 20 todetaan, että

- ”Oikeusministeriö ja eduskunnan oikeusasiamies pitivät virka-avusta asiakkaalta perittävää maksua koskevaa asetuksenantovaltuutta liian avoimena. Säännösehdotusta ei ollut perusteltua muuttaa, koska maksun määräytymisen perusteesta ehdotetaan säädettäväksi poliisilain 9 luvun 1 §:ssä. Sen mukaan maksu määräytyisi kokonaiskustannusten perusteella, joiden muodostuminen riippuisi annettavan virka-avun sisällöstä ja laajuudesta.”

Ehdotettu asetuksenantovaltuus on asiallisesti huomattavan avoin, mutta kun asetuksenantovaltuutta luetaan yhdessä ehdotetun poliisilain 9 luvun 1 §:n 5 momentin kanssa, vaikuttaa se muodostavan sinänsä ymmärrettävän kokonaisuuden.

Kuitenkin voidaan kiinnittää huomiota ehdotetun 10 §:n säännöskohtaisiin perusteluihin sivulla 22, joiden mukaan

- ”10 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 12 kohta. Kohdan mukaan sisäministeriön asetuksella säädettäisiin maksusta, joka perittäisiin virka-avun pyytäjältä. Maksun suuruus riippuisi muun muassa siitä, kuinka paljon poliisin resursseja olisi ollut virka-aputehtävässä käytössä.”

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Koska ehdotetun asetuksenantovaltuuden pykälätekstissä, eikä säännöskohtaisissa perusteluissa ole viittausta 9 luvun 1 §:n 5 momentissa säädettyyn, voidaan katsoa, että ei ole täysin yksiselitteistä, onko 10 §:n 12 kohdan mukainen asetuksenantovaltuus rajattu täysin yksiselitteisesti siihen, mitä 9 luvun 1 §:n 5 momentissa säädettäisiin. Valiokunnassa olisi perusteltua arvioida, onko ehdotettu asetuksenantovaltuus riittävän tarkkarajainen.

Virka-apua koskevan maksun perimättä jättämisestä
Poliisilain muutosta koskevan 9 luvun 1 §:n 5 momentin mukaan ”Edellä 2 momentissa tarkoitetusta virka-avusta aiheutuva maksu voidaan kuitenkin jättää perimättä, jos se on perusteltua sosiaalisista, taloudellisista tai muista näihin verrattavista henkilökohtaisista syistä.”

Säännöskohtaisissa perusteluissa esityksen sivulla 21 täsmennetään vielä tätä, missä tilanteissa maksun perimättä jättäminen olisi perusteltua. Perusteluissa todetaan, että arviointi maksun perimättä jättämisestä tulee tehdä tapauskohtaiseen harkintaan perustuen. Perusteluissa kuvataan esimerkkitilanteita siitä, milloin ainakin maksun perimättä jättäminen voisi olla perusteltua. Perusteluissa kuvataan, että ”Poliisin olisi mainittava virka-avun pyytäjälle maksuttomuudesta ja neuvottava häntä hallintolain (434/2003) 8 §:n mukaisesti.”

Ehdotusta koskien voidaan kiinnittää huomiota siihen, että kun kyse on tilanteesta, jossa henkilön on säännösehdotuksen perusteella vedottava itse maksuttomuuden perusteisiin mahdollisesti kiireellisessä tai muuten vaikeassa tilanteessa, on tärkeää pitää huolta siitä, ettei esimerkiksi henkilön mahdollinen puutteellinen kielitaito, vähemmistöön kuuluminen tai henkilöllä olevat ikään, terveydentilaan tai vammaisuuteen liittyvät rajoitteet tai ominaisuudet tai se, ettei hän tunne lain sisältöä johda siihen, että hänen oikeutensa maksuttomuuteen ei toteudu. Tällaisissa tilanteissa on harkintaa tehdessä ja henkilön antamaa selvitystä vastaanotettaessa tärkeää huolehtia perus- ja ihmisoikeuksista ja erityisesti tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta.

Pykälän säännöskohtaisten perustelujen viittaus siihen, että poliisin tulee mainita virka-avun pyytäjälle maksuttomuudesta ja neuvottava hallintolain mukaisesti on perusteltu täsmennys esitykseen korostamaan sitä, että poliisin tulee arvioida maksun perimättä jättämistä koskevia tilanteita jossain määrin oma-aloitteisesti. Valiokunnassa voi olla perusteltua tarkastella, onko ehdotus tältä osin riittävän selkeä sekä virka-avun pyytäjän, että poliisin neuvontatehtävän kannalta.